

РОЗДІЛ 3.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

*О. А. Павлик,
канд. пед. наук, доцент,
Криворізький державний педагогічний університет*

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У статті розглядаються особливості застосування інформаційно-комунікаційних засобів навчання на уроках української мови в початковій школі.

В статье рассматриваются особенности применения информационно-коммуникационных средств обучения на уроках украинского языка в начальной школе.

In the article the features of information and communication tools for learning Ukrainian language lessons in primary school.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, суттєве розширення інформаційного простору призвели до якісних змін в усіх сферах нашого буття. Інформатизація сучасного суспільства позначилась і на освітньому процесі, що зумовило перегляд концептуальних положень щодо підготовки школярів. Так, зокрема, серед пріоритетних напрямів цілісного оновлення змісту початкової освіти О. Я. Савченко називає гуманізацію, гуманітаризацію, формування соціальної, комунікативної, комп'ютерної компетентностей; приведення обсягу і складності змісту у відповідність до вікових можливостей дітей, перспектив їх розвитку тощо [6, с.2].

Оскільки в інформаційному суспільстві головним ресурсом є інформація, а інструментом її обробки – комп'ютер, важливим стає формування інформаційної компетентності особистості та підвищення комп'ютерної грамотності підростаючого покоління. Як стверджує О. І. Когут, нові інформаційні технології «відкривають учням доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують ефективність самостійної роботи, дають цілком нові можливості для творчості, дозволяють реалізувати принципово нові методи і форми роботи» [4, с.148]. За таких умов актуальності набуває інформатизація процесу навчання й виховання учнів різних вікових категорій, зокрема і молодших школярів, створення медіапростору на уроках з різних навчальних дисциплін. На думку О. Кивлюк, сьогодні «зберігається стійка тенденція до розширення впливу інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на систему навчання в початковій школі»[3, с. 34], що ви-

магає з'ясування особливостей такого процесу з огляду на специфіку навчального предмету й вік школярів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з досліджуваної проблеми засвідчує, що в науково-методичній літературі й періодичних виданнях все частіше з'являються публікації про використання комп'ютерних технологій в освітньому процесі. Причому дослідники розглядають переважно проблеми викладання інформаційних технологій, зокрема і в початковій школі (О. Андрусик, С. Колесников, Л. Костанкевич, Г. Ломаковська, Ф. Ривкінд, Є. Смирнов, Т. Фадеева), на основі інтеграції навчальних дисциплін (О. Герелович, О. Кивлюк, О. Левандович, О. Лишик, С. Смоліговець, О. Шевченко). У фахових виданнях знайшло висвітлення також питання комп'ютеризованого навчання української мови в середній і старшій школі (Т. Андрієнко, С. Караман, О. Кравченко, А. Манако, Я. Остаф, К. Рибалко, Г. Шелехова, Н. Якименко). Розглядається проблема комп'ютеризованого навчання і в загальнодидактичному аспекті (Г. Аствацатуров, В. Беспалько, А. Дворецька, Д. Марченко, Д. Матрос, Є. Машбиць, Є. Полат, Н. Яковлева). Проте проблема застосування інформаційно-комунікаційних засобів навчання (ІКЗН) на уроках української мови в початкових класах залишається недостатньо розробленою.

Цілі статті: визначити основні типи інформаційно-комунікаційних засобів навчання мови й мовлення, особливості їх застосування на уроках української мови в початковій школі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інформатизація освіти передбачає застосування «технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передачі й подання інформації» [1, с. 147], тобто використання *інформаційно-комунікаційних засобів навчання*.

Як свідчить аналіз науково-методичної літератури, основними інформаційно-комунікаційними засобами навчання української мови в початковій школі є:

- презентації (слайди);
- електронні словники, енциклопедії, довідники;
- дидактичні матеріали (збірники завдань, вправ, диктантів, творів);
- програми-тренажери;
- програмні системи контролю знань (тестуючі комплекси);
- електронні підручники;
- навчальні ігри й розвивальні програми;
- інтернет-засоби (дитячі портали).

Мультимедійні технології, які передбачають «одночасне використання різних форм подання та обробки інформації» [1, с. 6] і дозволяють бачити текст, графіку, фотографії в динаміці, чути звучання, переглядати відеосюжети, відкривають нові можливості для представлення мовного матеріалу, організації навчання і самонавчання. За допомогою мультимедіа учні можуть швидко знайомитися з текстовою і наочною інформацією, у

них удосконалюються навички читання, аналітико-синтетичного мислення, здійснюється розвиток творчих здібностей.

При самостійному створенні мультимедійної презентації доцільно дотримуватися таких рекомендацій:

Не можна перевантажувати слайд великою кількістю інформації. Текст на слайдах має легко сприйматися.

На кожному слайді повинно бути не більше двох малюнків.

Розмір шрифту на слайдах повинен бути не менше 24-28 пунктів. (залежно від типу і технічних можливостей ІКТ: комп'ютер, ноутбук, SMART- дошка тощо).

Одна анімація ефективна протягом 5 хвилин. Якщо передбачено етап уроку без використання мультимедіа, у презентацію бажано ввести порожні слайди, що не будуть відволікати увагу дітей.

Уся презентація повинна бути витримана в одному стилі (однакове оформлення всіх слайдів: фон; назва, розмір, колір, шрифт; товщина різних ліній тощо).

Музичний супровід презентації необхідно підпорядкувати її змісту й меті.

Технічні можливості комп'ютера оптимізують діяльність учителя та учня. Разом з тим Є. В. Капустіна вважає, що комп'ютер необхідно використовувати тільки там, де він дійсно дає більший ефект в порівнянні з традиційним навчанням [2].

Для комп'ютерної підтримки уроків можна використовувати як самостійно створені презентації, електронні підручники, посібники, так і навчальні програми з мови, читання, електронні словники, енциклопедії (наприклад, продукцію фірм «Комп'ютер і дитинство», «Кирила і Мефодій»).

Великі потенційні можливості у засвоєнні мовної системи, збагаченні словникового запасу, підвищенні культури мовлення школярів закладені в інтегрованій лексикографічній системі «Словники України» Національної академії наук України. Електронний словник – система, що складається з п'яти словникових підсистем-модулів – словозміни, транскрипції, синонімії, антонімії та фразеології, тому може бути використаний практично на кожному уроці навчання мови й мовлення, зокрема у процесі навчання орфографії, основ лексикології й фразеології, орфоєпії, частин мови тощо.

Система навігації електронного словника зручна і доступна для користування молодшими школярами. Як свідчать власні спостереження за навчальним процесом, діти із задоволенням працюють зі словником, виконуючи при цьому різноманітні завдання. Так, наприклад, роботу над модулем «Словозміна» можна організувати за допомогою такого завдання:

Провідмініайте іменник листопад. Перевірте правильність виконання завдання за словником. Чому можливі варіанти відмінкових закінчень? Відповідь обґрунтуйте, використовуючи матеріали словника (4 клас).

Серед методичних особливостей уроків з використанням ІКТ можна назвати такі:

Урок необхідно починати з організаційної хвилини, нагадуючи дітям правила поведінки в кабінеті, безпечного користування комп'ютером, що повинні дотримуватися діти не тільки в школі, але і вдома.

Для профілактики зорового і загального перевтомлення на уроках після роботи на персональних комп'ютерах рекомендується проводити комплекс вправ для очей, які виконуються сидячи або стоячи, відвернувшись від екрана, при ритмічному диханні, з максимальною амплітудою рухів очей. Для більшої привабливості їх можна проводити в ігровій формі.

Проведення гімнастики для очей не виключає проведення фізкультхвилини. Регулярне проведення вправ для очей і фізкультхвилин ефективно знижує зорову і статичну напругу.

Застосування ІКЗН має бути підпорядковане цілям, змісту, формам і методам навчання, загальнодидактичним і методичним принципам.

Учні повинні мати елементарні навички для роботи з комп'ютером (вміти користуватися мишею, клавіатурою, виконувати елементарні команди).

Застосування комп'ютера має поєднуватися зі словом учителя, роботою в зошитах, комунікативно-мовленнєвою діяльністю учнів.

Основними етапами уроку із застосуванням комп'ютера є передкомунікативний, комунікативний і посткомунікативний.

У процесі використання ІКТ доцільно чергувати фронтальну, групову та індивідуальну форми роботи.

Інформаційно-комунікаційні засоби навчання використовуються як на уроках української мови різних типів (засвоєння нових знань, формування умінь і навичок, узагальнення й систематизації, розвитку зв'язного мовлення), на різних етапах уроку мови (мотивації навчальної діяльності, актуалізації опорних знань учнів, сприймання й усвідомлення, осмислення нових знань тощо) з огляду на особливості кожного, так і в позакласній роботі (просектна діяльність).

Висновки. Таким чином, комп'ютери у навчальному процесі мають слугувати учню і вчителю і як засіб пізнання, і як інструмент практичної діяльності. Застосування комп'ютерних технологій підвищує ефективність навчального процесу, якість засвоєння матеріалу, розвиває мислення учнів. Робота з комп'ютером викликає в учнів інтерес, посилює мотивацію учіння, розширює можливості програмованого (регулює обсяг змісту, його послідовність і складність) навчання, дозволяє підвищити об'єктивність контролю й оцінювання знань учнів. Використання комп'ютера на уроках української мови дає змогу реалізувати особистісні освітні цілі в оптимальному режимі, кардинально поліпшує самоконтроль на основі зворотного зв'язку, робить навчання глибшим, більш різноманітним, змістовним і цікавим.

Список використаних джерел

1. Інформаційні технології в початковій школі //Початкова освіта. Методичний порадник. Вип.21. – 2008. – № 12(444), березень. – 28с.
2. Капустина Е. В. Компьютер в начальной школе / Е. В. Капустина// Информационные технологии в образовании. Конгресс конференций/. – Режим доступа: <http://www.ito.su/1995/b/kapustin.html>.
3. Кивлюк О. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в системі навчальних дисциплін початкової школи / Ольга Кивлюк // Початкова школа. – 2006. – № 5. – С.34-35.
4. Когут О. І. Інноваційні технології навчання української мови і літератури / Ольга Іванівна Когут. – Тернопіль: Астон, 2005. – 203с.
5. Рекомендации по использованию компьютеров в начальной школе Министерство образования Российской Федерации Письмо от 28.03.2002 г. N 199/13 /. – Режим доступа: <http://www.uroki.net/docdir/docdir27.htm>.
6. Савченко О. Я. Про розроблення нової редакції Державного стандарту початкової загальної освіти // Початкова школа. – 2010. – № 4. – С.1-5.

Р. О. Любар,
канд. пед. наук, доцент,
Криворізький державний педагогічний університет

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПІСЕННОГО ФОЛЬКЛОРУ

У статті розкривається значення духовних цінностей та ціннісних орієнтацій у системі національного виховання підростаючого покоління. Розглядається українська народнопісенна творчість як один із засобів формування духовних цінностей молодших школярів.

В статье раскрывается значение духовных ценностей и ценностных ориентаций в системе национального воспитания подрастающего поколения. Рассматривается украинское народнопесенное творчество как одно из средств формирования духовных ценностей младших школьников.

The meaning of spiritual values and values of orientations in system of national education of growing up generation is opened. Is considered Ukrainian national songs creativity as one of means of formation of spiritual values of the younger schoolboys.

Політична та економічна нестабільність негативно впливає на свідомість людини, її поведінку, особистісні якості. У багатьох молодих людей сьогодні формуються негативні риси характеру – зневіра, байдужість, пристосовництво, самоприниження, зрада, відсутність поваги до оточуючих, любов до рідної землі, природи. Особливо вразливі до суспільних катаклізмів діти. Адже саме в цей період життя людини закладаються основи світобачення та світорозуміння. Повноцінне виховання дитини може відбуватися тільки на основі духовних цінностей та ціннісних орієнтацій.